

Maciej Cesarski, Hanka Zaniewska

Profesor Adam Andrzejewski : inspirator interdyscyplinarnych badań nad mieszkalnictwem

---

Problemy Rozwoju Miast 9/3, 83-86

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Cesarski
Hanka Zaniewska

PROFESOR ADAM ANDRZEJEWSKI – INSPIRATOR INTERDYSCYPLINARNYCH BADAŃ NAD MIESZKALNICTWEM

Adam Andrzejewski (1914-1998) podczas studiów w SGH pod wpływem Ludwika Krzywickiego i Konstantego Krzeczковского wiąże się ze środowiskiem Instytutu Gospodarstwa Społecznego. Do wybuchu drugiej wojny światowej pracuje w Ministerstwie Skarbu, którym kieruje wicepremier i minister skarbu Eugeniusz Kwiatkowski¹.

Po wojnie za namową Michała Kaczorowskiego, ówczesnego sekretarza Polskiego Towarzystwa Reformy Mieszkaniowej, przez ponad 50 lat prof. A. Andrzejewski zajmuje się zagadnieniami mieszkalnictwa i osadnictwa. Są to początkowo (1945-1949) badania naukowe łączące się z pracą w Ministerstwie Odbudowy, a później na znacznie większą skalę prowadzone w utworzonym w 1949 roku wraz z uprzednim ministrem odbudowy prof. Michałem Kaczorowskim Instytucie Budownictwa Mieszkaniowego, którego był dyrektorem do spraw naukowych. W 1965 r. rozstaje się z Instytutem na 6 lat, aby powrócić jako dyrektor (w latach 1971-1974) Instytutu Gospodarki Mieszkaniowej, utworzonego w 1968 r. kontynuatora dawnego Instytutu Budownictwa Mieszkaniowego.

Przez lata badania nad mieszkalnictwem poddawane były reorganizacjom pod wpływem zmiennych poglądów politycznych i reformowania administracji państwowej. Z kadry IGM w latach 1974-1968 utworzono pion mieszkaniowy w Instytucie Kształtowania Środowiska, a w latach 1986-1990 w Instytucie Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej.

Samodzielność badań nad mieszkalnictwem przywrócona zostaje dopiero w 1990 roku poprzez utworzenie Instytutu Gospodarki Mieszkaniowej, kontynuującego badania poprzedników.

Z Instytutami, które przechodziły kolejne reorganizacje, profesor A. Andrzejewski utrzymywał ściśle kontakty, mając tym samym wpływ na tematykę badań mieszkaniowych.

Profesor Adam Andrzejewski w swoich poglądach i postępowaniu był konsekwentny. Niezależnie od aktualnych tendencji nadawał ton i sens kierunkowi badań nazwanemu polską szkołą mieszkalnictwa. Był najwybitniejszym powojennym kontynuatorem tej szkoły, do której nawiązywali: Ludwik Krzywicki, Stanisław Rychliński, Ludwik Landau i in. Szkoły rodzącej się w międzywojennej działalności naukowej i społecznej przede wszystkim Teodora Teoplitza a także Konstantego Krzeczковского, Jana Strzeleckiego, Edwarda Strzeleckiego, Stanisława Tołwińskiego i innych².

---

¹ A. Stasiak, M. Cesarski, *Profesor Adam Andrzejewski (1914-1998) – postać, badania i działalność*, [w:] *Profesor Adam Andrzejewski i jego dzieło, Procesy mieszkaniowe, urbanizacyjne i społeczne. Wybór pism*, red. A. Stasiak, M. Cesarski, Biuletyn KPZK PAN z. 196, Warszawa 2001, s. 9-24.

² J. Goryński, *Prace i pasje Adama Andrzejewskiego*, „Kronika Warszawy” 1985, nr 3-4, s. 9-15. Zob. także: *Mieszkalnictwo – szanse i zagrożenia rozwoju. Profesorowi Adamowi Andrzejewskiemu autorzy*. Zbiór opracowań

Ewoluuująca do dziś metoda tej szkoły łączy się z naczelnym założeniem, że mieszkanie jest szczególnym dobrem podstawowym wytwarzanym w gospodarce. W związku z bardzo wysoką kapitałochłonnością produkcji i ceną tego dobra powszechne godziwe zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych ludności pracowniczej możliwe jest wyłącznie przy różnie nasilonej pomocy sektora publicznego, skierowanej do znacznej części tej ludności. Dla zmarginalizowanych członków społeczeństwa konieczne jest natomiast dostarczenie mieszkań społecznych o socjalnym trybie najmu. Inny kanon polskiej szkoły badań nad mieszkalnictwem podkreśla aktywną ekonomiczną rolę reprodukcji mieszkaniowego majątku trwałego. Gospodarka mieszkaniowa stanowi bowiem istotny element systemów społeczno-ekonomicznych. Rozwój i utrzymanie nieruchomości i całego mieszkaniowego majątku trwałego winny być przy tym elementem realizacji szerszych zadań społeczno-gospodarczych w duchu zasad rozwoju zrównoważonego. W ujęciu przestrzennym istotne jest natomiast kształtowanie osiedli i zespołów mieszkaniowych jako podstawowej formy zamieszkiwania w mieście, uwzględniające aspekty urbanistyczno-architektoniczne oraz środowiskowo-ekologiczne.

Idee polskiej szkoły badań mieszkaniowych kontynuowane są w Zakładzie Mieszkalnictwa Instytutu Rozwoju Miast. Podstawowymi kierunkami badań stają się społeczne problemy mieszkalnictwa, finansowo-ekonomiczne aspekty mieszkalnictwa i budownictwa, urbanistyczno-architektoniczne zagadnienia mieszkaniowe jako czynnik i bariera rozwoju zrównoważonego oraz struktura i ocena polityki mieszkaniowej. Do rozwijania tych kierunków badań przyczynia się monitoring mieszkaniowy rozpoczęty w IGM. Zakład jest obecnie jedyną w Polsce placówką, poświęcającą w pełni swoją działalność tematyce mieszkaniowej. Prowadzone są badania uwarunkowań zaspokajania potrzeb mieszkaniowych ludności ubogiej i zmarginalizowanej oraz możliwości rozwoju budownictwa komunalnego. Z przyczyn obiektywnych, związanych z radykalną zmianą zapisów prawnych, ustają w zasadzie w ZM IRM badania nad spółdzielczością mieszkaniową. Do tradycji całościowego rozumienia zadań polityki mieszkaniowej nawiązują natomiast badania związane nie tylko ze wspomnianym monitoringiem mieszkaniowym w Polsce, lecz również badania dotyczące tworzenia podstaw Europejskiego Centrum Monitorowania Mieszkalnictwa³.

Wynikające ze wskazanych założeń i kierunków badań spojrzenie na politykę mieszkaniową jako podstawę polityki osadniczej lepiej uświadamia ogólnospołeczny cel zrównoważonego rozwoju całej potencjalnej przestrzeni zamieszkiwania, w tym przestrzeni zamieszkałej, i negatywnych konsekwencji nierównomiernego zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych. Sytuację taką przewidywał i przestrzegał przed nią profesor Adam Andrzejewski w swoim ostatnim wywiadzie udzielonym w 1993 r.⁴. Był twórcą i prawie przez 30 lat redaktorem naczelnym kwartalnika naukowego „Sprawy Mieszkaniowe”, publikującego wyniki badań, poglądy i dyskusje wybitnych znawców problematyki

---

pod red. naukową Hanny Kuleszy i Witolda Niecińskiego, PWE, Warszawa 1989, s. 11-18; „Sprawy Mieszkaniowe” 1999 z. 2-3, s. 41-47.

³ M. Cesarski, *Badania Zakładu Mieszkalnictwa w Instytucie Rozwoju Miast – 2003-2008*, „Problemy Rozwoju Miast” 2009 nr 4, s. 49-67. H. Zaniewska, *Monitoring mieszkaniowy – zakres i metoda*, „Problemy Rozwoju Miast” 2012 nr 3.

⁴ *Sily na zamiary. O „Założeniach polityki mieszkaniowej państwa” z prof. Adamem Andrzejewskim rozmawia T. Górnicka*, *Polityka-Mieszkania*, nr 3, (23), marzec 1993, s. I i IV.

mieszkaniowej. Pismo przetrwało bez mała 40 lat mimo zmian towarzyszących badaniom nad mieszkalnictwem – od samodzielnego funkcjonowania Instytutu, poprzez włączanie do innych struktur do ponownego funkcjonowania w latach 1990-2002⁵. Profesor związany był z Instytutem i jego środowiskiem do końca życia w dosłownym tego słowa znaczeniu. Po raz ostatni uczestniczył w posiedzeniu Komitetu Redakcyjnego „Spraw Mieszkaniowych” w listopadzie 1998 r.

W naszych warunkach gospodarki rynkowej zmienił się nie tylko stosunek do mieszkalnictwa, ale także do badań nad nim, jednak główny nurt badań wiążący zagadnienia społeczne, ekonomiczne i urbanistyczne zawarty w ideach Profesora Adama Andrzejewskiego jest kontynuowany. Pozostała po Profesorze spuścizna (publikacje, wspomnienia, zeszyty „Spraw Mieszkaniowych”), z której korzystają następne pokolenia badaczy, ludzi nauki i studentów⁶. Dzięki Profesorowi Adamowi Andrzejewskiemu zachowały się więzi środowiska IBM-IGM i Zakładu Mieszkalnictwa IRM ze Szkołą Główną Handlową (w latach 1949-1991 SGPiS).

W latach 1953-1986 Adam Andrzejewski prowadził bowiem etatową działalność naukowo-dydaktyczną w SGH. Kierował Zakładem Gospodarki Mieszkaniowej w Katedrze Gospodarki Miejskiej (1962-1965), Katedrą Polityki Mieszkaniowej (1966-1971). Zasiadał w Senacie Uczelni. Był również dyrektorem Instytutu Gospodarki Miejskiej i Polityki Mieszkaniowej (1977-1986), kierując równocześnie zorganizowanym tam w 1981 r. Zakładem Polityki Mieszkaniowej i Osadniczej, z którym utrzymywał kontakt do końca życia. U jego schyłku, w 1996 r. obchodził 90-lecie SGH, przyczyniając się wydatnie – jako współautor oraz nieformalny redaktor i opiniodawca części mieszkaniowo-osadniczej – do powstania jubileuszowej publikacji, przygotowanej już w Katedrze Samorządu Terytorialnego i Gospodarki Lokalnej.

W dniu 30 maja 2012 r. w budynku A, najstarszym w Szkole Głównej Handlowej⁷, odbyła się uroczystość upamiętnienia Profesora Adama Andrzejewskiego tablicą honorową. Sala dydaktyczna nr 107, będąca jeszcze w końcu lat 80. jednym z pomieszczeń Instytutu Gospodarstwa Społecznego, którego dyrektorem w latach 1965-1970 był Profesor Adam Andrzejewski, nazwana została jego imieniem. Bezpośrednimi wnioskodawcami tej formy upamiętnienia Profesora były jednostki naukowo-dydaktyczne Kolegium Ekonomiczno-Społecznego SGH: Katedra Samorządu Terytorialnego i Gospodarki Lokalnej oraz Instytut

---

⁵ H. Zaniewska, I. Ogonowska, *Instytut Gospodarki Mieszkaniowej w latach dziewięćdziesiątych*, „Sprawy Mieszkaniowe” 1999 z. 2-3, s. 17-31; H. Zaniewska, *Instytut Gospodarki Mieszkaniowej w latach 1990-2002*, „Sprawy Mieszkaniowe” 2002 z. 2-3-4, s. 157-169; M. Cesarski, *Działania i losy Instytutu Gospodarki Mieszkaniowej. Przyczynek do dziejów naukowego zaplecza polityki społecznej*, „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje” 2009 nr 12, s. 267-274.

⁶ E. Kuminek, W. Nieciuński, *Adam Andrzejewski*, [w:] *Studia nad przyszłością w Polsce w pracach Komitetu Prognoz „Polska w XXI wieku”. Komitet i Jego Twórcy (w 30-lecie Komitetu)*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 1999, s. 33-35; Wybór publikacji prof. Adama Andrzejewskiego (opr. Maciej Cesarski), „Sprawy Mieszkaniowe” 1999 z. 2-3, s. 48-53; M. Cesarski, *Adam Andrzejewski*, [w:] *Przeszłość dla przyszłości*, red. L. Frąckiewicz. PTPS, Wydawnictwo Śląsk, Katowice 2001, s. 174-176; M. Cesarski, *Wykaz prac Profesora Adama Andrzejewskiego*, [w:] *Profesor Adam Andrzejewski i jego...*, op.cit., s. 206-244; *Dzieło Profesora Adama Andrzejewskiego. Wspomnienia wychowanków i współpracowników*, konsult. nauk. M. Cesarski, Wydawnictwo Dom, Warszawa 2002; M. Cesarski, *W 10 lat po śmierci Profesora Adama Andrzejewskiego*, IGS, „Biuletyn” 2008 nr 1-4, s. 157-163.

⁷ J. Kaliński, *O architekturze SGH*, „Gazeta SGH” nr 189 z 5 kwietnia 2004 r.

Gospodarstwa Społecznego. Uchwałę o umieszczeniu tablicy podjął Senat SGH na wniosek Dziekana Kolegium ES prof. dr hab. Joachima Osińskiego.

Odsłonięcie tablicy zgromadziło przedstawicieli władz i senatu SGH, kierownictwo oraz pracowników Kolegium ES, osoby ze środowiska naukowo-dydaktycznego Uczelni a także inne, związane rodzinnie lub współdziałające w różnych okolicznościach z Profesorem. Uroczystość otworzył i poprowadził Dziekan Kolegium ES. Odsłonięcia tablicy pamiątkowej dokonał Rektor SGH prof. dr hab. Adam Budnikowski. Obecny był Rektor Elekt SGH prof. dr hab. Tomaszem Szapiro. Postać Profesora Adama Andrzejewskiego i jego wielostronną działalność społeczno-zawodową przypomnieli zebrany: prof. dr hab. arch. Hanka Zaniewska – Zastępca Dyrektora ds. Naukowych Instytutu Rozwoju Miast i kierownik Zakładu Mieszkalnictwa w tym instytucie, oraz prof. dr hab. Piotr Błędowski, dyrektor IGS.

Szkoła Główna Handlowa wzbogaciła się zatem o symbol upamiętniający dokonania wybitnych wychowanków i pracowników. Symbol ten potwierdza inspirującą rolę profesora Adama Andrzejewskiego w badaniach nad mieszkalnictwem w szerokim zakresie i w interdyscyplinarnym ujęciu.

**PROFESSOR ADAM ANDRZEJEWSKI,
PROPONENT OF INTERDISCIPLINARY HOUSING RESEARCH**

Dr hab. Maciej Cesarski, prof.
Szkoła Główna Handlowa
Warszawa

Prof. dr hab. arch. Hanka Zaniewska
Instytut Rozwoju Miast
Kraków